

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

140:1 • 2020

Genushistoria i Norden

EMMA SEVERINSSON*

Lunds universitet

Under Nordiska kvinno- och genushistorikermötet i Stockholm 2015 hölls ett panelsamtal med deltagare från samtliga av de nordiska länderna som diskuterade hur förutsättningarna såg ut för genushistorisk forskning. Representanter från Island, Finland, Norge och Sverige framhöll att det var ett livaktigt fält med en tillväxt av yngre forskare. I Danmark hade genushistorisk forskning en sämre position på grund av dess låga status inom historieämnet och eftersom så få historiker sysslade med genushistoria.¹ Nästan fem år har gått sedan panelsamtalet och denna essä uppmärksammar den genushistoriska forskningen i Norden under dessa år.

Hur ser fältet ut i dag när det gäller den nordiska genushistoriska forskningen? Vilka ämnen och perspektiv är aktuella? Vilka teman och tidsperioder har intresserat genushistoriker de senaste åren? Jag belyser frågorna genom en genomgång av samtliga nummer av *Historisk tidskrift* i Sverige, Norge, Danmark och Finland liksom *Scandinavian Journal of History* och *Nora – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 2015–2019. Jag har också utgått från konferensrapporten *Gender, History, Futures* från Nordiska kvinno- och genushistorikermötet 2015 och programmet från nordiska kvinno- och genushistorikermötet i Oulu 2018 för att kunna följa upp aktuell genushistorisk forskning i samtliga av de nordiska länderna. På ett mindre systematiskt vis har jag också efterfrågat tips om relevant forskning om genushistoria från kollegor runt om i Norden. För svensk del har jag även gått igenom *Genusvetenskaplig tidskrift* och *Scandia*. För Danmarks vidkommande har jag undersökt

* Fil. dr i historia

1. Detta diskuteras också i Rikke Juel Madsen, "Könsforskningens status i et dansk faghistorisk felt", *Scandia* 78:2 (2012) s. 68–86.

tidskriften *Kvinder køn og forskning*, likaså den kulturhistoriska tidskriften *TEMP: Tidskrift for historie*. Språket har varit en begränsning när det gäller den isländska och finländska forskningen.

Denna essä gör därför inga anspråk på att vara heltäckande och det finns många artiklar, avhandlingar och böcker som skulle kunna nämnas för samtliga länder. Min intention är inte att teckna en fullständig översikt utan att belysa några av de teman och perspektiv som intresserar nordiska genushistoriker just nu utifrån det nämnda materialet. Nedan presenterar jag fyra teman som är aktuella inom det genushistoriska fältet i dag, nämligen att skriva sin egen historia, sexualitets- och queerhistoria, arbete samt känslornas genushistoria.

Att skriva sin egen historia

En viktig drivkraft när kvinnohistoria etablerades på universiteten var viljan att skriva den egna historien, det vill säga att visa på kvinnors betydelse, upplevelser och erfarenheter historiskt. Dessutom har kvinno- och genushistoriker sedan början av 1990-talet själva sammanfattat och diskuterat fältets framväxt och utveckling.² Intresset för den egna historiografin syns även i forskningen i dag. I avhandlingen *Jakten på et fagfelt* undersöker Dunja Blazevic den skandinaviska kvinno- och genushistoriska forskningen mellan 1970-talet och början av 2000-talet. Blazevic belyser hur kvinno- och genushistoriker under perioden brottats med att formera en identitet som genushistoriker i ett tvärvetenskapligt fält eller som genushistoriker inom historievetenskap.³ Blazevic ser en tydlig förskjutning i diskussionerna mellan genushistoriker från mitten av 1990-talet. Då lämnades diskussionerna om vad det innebär att vara

2. Se till exempel Ingeborg Fløystad, "Kvinnehistorie i Norge 1970–1990, noen linjer", *Historisk tidsskrift* 16:3 (1990) s. 403–415; Hanne Rimmen Nielsen, "Køn, kultur, repræsentation: Nyere tendenser i international kvinnehistorisk forskning", *Den jyske historiker* 58–59 (1992) s. 7–34; Ida Blom, "Women's history", i William Hubbard (red.), *Making a historical culture: Historiography in Norway* (Oslo 1995) s. 289–310; Kari Melby, "Norsk kvinnehistorie 1975–1995: Kjønnets endrede vitenskapelige status", *Historisk tidsskrift* 75:3 (1996) s. 185–214; Karen Sjørup, "Subjekt og frigørelse i kvinders krønike", *Den jyske historiker* 75–76 (1997) s. 112–132; Kirsti Niskanen & Christina Florin (red.), *Föregångarna: Kvinnliga professorer om liv, makt och vetenskap* (Stockholm 2010); *Scandia*, temanummer: Genushistoriens utmaningar 78:2 (2012); Eirinn Larsen, "Kvinne- og kjønnshistoriske fortellinger", i Jan Heiret, Teemu Ryymin & Svein Atle Skålevåg (red.), *Fortalt fortid: Norsk historieskrivning etter 1970* (Oslo 2013) s. 148–175.

3. Dunja Blazevic, *Jakten på et fagfelt: Den skandinaviske kvinne- og kjønnshistoriens fremvekst i skjæringsfeltet mellom historieforskning og kvinne- og kjønnsforskning* (Bergen 2015) s. 302–310.

genushistoriker och huruvida historiker bör sysselsätta sig med genushistoria till mer teoretiskt orienterade debatter.⁴

Daniel Nyström i sin tur undersöker och jämför framväxten av de två fälten arbetarhistoria och kvinnohistoria i Sverige. I *Innan forskningen blev radikal* nyanseras bilden av 1970-talet som den självklara utgångspunkten när det kvinnohistoriska fältets framväxt ska undersökas. Nyström menar att denna bör tidigareläggas till 1950- och 1960-talen. Ett annat intressant påpekande är Nyströms uppmärksammande av hur kategorisering och gränsdragningar karakteriserat och upprepats i historiografiska översikter av utvecklingen från kvinnohistoria till socialhistoria och slutligen genushistoria, vilket resulterat i en etablerad berättelse om hur fältet sett och ser ut. I stället vill Nyström betona kontinuitet framför förändring för att relativisera de framstegsberättelser som ofta präglar fältens historiografiska översikter.⁵

I ett temanummer av *Kvinder køn og forskning* sammanfattas den danska genushistoriska forskningens historiografi.⁶ Fyra teman lyfts fram som varit dominerande inom fältet; "herstory", sexualitetshistoria, medicinhistoria och maskulinitetshistoria. Marie-Louise Holm, Morten Hillgaard Bülow och Anne Folke Henningsen drar samma slutsats som Nyström när det kommer till hur kvinno- och genushistorias historiografi bör förklaras, det vill säga att det är svårt att dra några tydliga gränser vad gäller olika perspektiv och perioder. De framhåller att många forskare kombinerar och har kombinerat olika perspektiv.⁷ Erla Hulda Halldórsdóttir diskuterar i artikeln "Beyond the Centre: Women in nineteenth-century Iceland and the grand narratives of European women's and gender history" i *Women's History Review* det kvinno- och genushistoriska fältet i en större kontext. I denna artikel vänds blicken mot vilka berättelser som präglat europeisk kvinno- och genushistoria och vad som saknas. Halldórsdóttir menar att forskningen de senaste åren präglats av en vilja att skriva globalhistoria samt av att hitta narrativ och teorier som fungerar inom flera nationer och över nationella gränser, framför allt vad gäller modernhistoria.

4. Blazevic (2015) s. 306.

5. Daniel Nyström, *Innan forskningen blev radikal: En historiografisk studie av arbetarhistoria och kvinnohistoria* (Malmö 2015) s. 253–254.

6. Marie-Louise Holm, Morten Hillgaard Bülow & Anne Folke Henningsen, "Historiske perspektiver på køn", *Kvinder køn og forskning* 27:4 (2018) s. 3–11.

7. Holm, Hillgaard Bülow & Henningsen (2018) s. 5.

I stället vill Halldórsdóttir visa att marginaliserade människor i rurala områden behöver placeras i andra kontexter och förstås i sin egen rätt.⁸

Komplexiteten och mångfalden inom det genushistoriska fältet belägs av dessa historiografiska översikter. Att ständigt diskutera, problematisera, sammanfatta och kartlägga den genushistoriska forskningen fungerar sammanhållande för ett forskningsfält som kan uppfattas som splittrat och svårdefinierat. Det kan också handla om att ta makten över den egna historieskrivningen. Det handlar trots allt om ett fält som utmanats och ifrågasatts mer än många andra forskningsinriktningar.

Sexualitets- och queerhistoria

I *Scandia* 2007 tecknade Jens Rydström en översikt över den nordiska forskningen med ett queerperspektiv.⁹ Rydström framhöll i artikeln att queerhistoria fått ett positivt mottagande i samtliga av de nordiska länderna. Historisk forskning med ett queerperspektiv är på fortsatt framväxt 2020. Till exempel kan Niels Nyegaards avhandling *Perverse forbrydere og gode borgere* nämnas vad gäller den danska forskningen.¹⁰ I avhandlingen visar Nyegaard hur dagspress och mindre tidskrifter konstruerade en homosexuell figur i relation till det moderna danska medborgarskapet. Den homosexuella figuren gestaltades som en icke-medborgare eftersom medborgarskapet i offentliga diskussioner sågs som förbehållet heterosexuella.

I Merle Wessels studie visas att avkriminaliseringen av homosexualitet i Norden inte ledde till en sexuell frigörelse utan till en hårdare medicinsk kontroll.¹¹ Steriliseringen pågick i samtliga nordiska länder under perioden och Wessel menar att forskningen främst koncentrerat sig på utsatta kvinnor. Wessel framhåller att kastrationen av homosexuella män var ett sätt att bevara heteronormativiteten och avvärja hot mot denna.¹²

8. Erla Hulda Halldórsdóttir, "Beyond the Centre: Women in nineteenth-century Iceland and the grand narratives of European women's and gender history", *Women's History Review* 27:2 (2018) s. 167.

9. Jens Rydström, "Att queera historien: Framväxten av ett nordiskt forskningsfält", *Scandia* 73:2 (2007) s. 86–112.

10. Niels Nyegaard, *Perverse forbrydere og gode borgere: Homoseksualitet, heteronormativitet og medborgerskab i Københavns offentlighed, 1906–11* (Århus 2018).

11. Merle Wessel, "Castration of male sex offenders in the Nordic welfare state in the context of homosexuality and heteronormativity, 1930–1955", *Scandinavian Journal of History* 40:5 (2015) s. 591–609.

12. Wessel (2015) s. 604–605.

Även Raimund Wolfert och Runar Jordåen problematiserar tidigare historieskrivning.¹³ De menar att forskningen påstått att Tyskland inte hade några intentioner att implementera tyska antihomosexualitetslagar i de ockuperade delarna av Skandinavien under andra världskriget. Wolfert och Jordåen visar i stället att den tyska ockupationsmakten försökte införa strängare straff mot homosexuella män. Förslaget var i och för sig inte av högsta prioritet, men att det lades fram visar ändå på att sexuella relationer mellan män inte sågs som oviktiga av ockupationsmakten.¹⁴

Queerforskningen har inte haft en lika stark utveckling i Finland och Island som i övriga Norden, vilket Íris Ellenberger och Riikka Taavetti påpekar i sitt abstrakt "Queer history on the margins of the Nordic Region" från Nordiska kvinno- och genushistorikermötet 2018. De menar dock att det under de senaste åren skett en förändring och att queerhistoria är på framväxt.¹⁵ Inom den queerhistoriska forskningen på Island kan antologin *Svo veistu að þú varst ekki hér* (översatt till svenska *Så vet du att du inte var här*) från 2017 nämnas. Artiklarna i antologin handlar om den isländska queerhistorien och belyser bland annat kriminaliseringen av homosexualitet och 1950-talets mediala diskussioner om homosexualitet. De ger även en analys av hur idén om Island som ett queert paradiset ut.¹⁶ För Finlands del kan avhandlingen *Queer Politics of Memory: Undisciplined Sexualities as Glimpses and Fragments in Finnish and Estonian Pasts* nämnas. I denna undersöker Riikka Taavetti hur queera och odisciplinerade sexualiteter är konstruerade i nutida förståelser av dåtiden utifrån arkivmaterial och muntlig historia.¹⁷

Sam Holmqvist påpekar att transkategorin ofta har fått stå tillbaka på grund av att historia ofta skrivs utifrån de binära könskategorierna "kvinna" och "man" med utgångspunkten att dessa är stabila och oför-

13. Raimund Wolfert & Runar Jordåen, "Homosexualitet i det tyskokkuperte Norge: Sanksjoner mot seksuelle forhold mellom menn i Norge 1940–1945", *Historisk tidsskrift* 94:3 (2015) s. 455–485.

14. Wolfert & Jordåen (2015) s. 482–485.

15. Íris Ellenberger & Riikka Taavetti, "Queer history on the margins of the Nordic Region" i programmet till "Det 12. Nordiska kvinno- och genushistorikermötet. University of Oulu, Finland 7–9 June 2018" (2018) s. 49.

16. Íris Ellenberger, Ásta Kristín Benediktsdóttir & Hafdis Erla Hafsteinsdóttir (red.), *Svo veistu að þú varst ekki hér: Hinsegin sagnfræði og hinsegin saga á Íslandi* (Reykjavík 2017).

17. Riikka Taavetti, *Queer Politics of Memory: Undisciplined Sexualities as Glimpses and Fragments in Finnish and Estonian Pasts* (Helsingfors 2018).

änderliga.¹⁸ I Danmark har två kortare texter som lyfter upp Lili Elvenes, mer känd som Lili Elbe, publicerats i *Kvinder køn og forskning*.¹⁹ I essän "Da Lili Elbe fik en ny identitet" reflekterar Bente Rosenbeck och Yvonne Mørck om huruvida Lili Elbe ska ses som en trans- eller intersexuell person. Det handlar således om en diskussion om begrepp för att förstå Lili Elbes identitet.²⁰ Även i Marie-Louise Holms essä diskuteras historiska och nutida begrepp som använts och används för att beskriva Lili Elbe. Holm konkluderar att det är anakronistiskt att utreda huruvida Elbe ska förstås som transperson eller intersexuell eftersom det inte var begrepp som användes i samtiden. I stället var det relevant för personen att få veta hur de bedömdes av läkarvetenskapen. Detta var nämligen ofta avgörande för vilken sorts liv personen kunde leva och om hen skulle bli erkänd som kvinna av staten eller inte.²¹ Här kan också Holms avhandling *Fleshing out the self: Reimagining intersexed and trans embodied lives through (auto)biographical accounts of the past* nämnas som ett viktigt bidrag till forskningsfältet.

En tydlig tendens är också att det inte är undersökandet av heteronormativiteten som dominerar fältet. Snarare ligger fokus på förutsättningar för homosexuella utifrån heteronormativa begränsningar, och kanske kan detta förklaras som Rydström formulerade det 2007: "Därför är det en svår väg för många minoritetshistoriker att gå tillbaka till att studera normen, att fråna att studera 'homosexualitetens historia' övergå till att studera 'heterosexualitetens historia'."²² Det vi nu ser, ungefär tio år senare, är en historieskrivning som förvisso har inslag av queerhistoriska angreppssätt men som fortfarande har delar av den mer traditionella homosexualitetshistorieskrivningen kvar, det vill säga önskan att belysa förutsättningarna för de som stått utanför normen. I vilket fall är det ett livaktigt fält med en intention att utvecklas än mer.

18. Sam Holmqvist, "Att skriva transhistoria: Cisnormativitet och historiens könsöverskridare", *Tidskrift för genusvetenskap* 37:4 (2016) s. 31–54.

19. I samma nummer finns ytterligare en artikel med queerhistoriskt perspektiv: Marianne Kongerslev, "Dance to the Two-Spirit: Mythologizations of the Queer Native", *Kvinder køn og forskning* 27:4 (2018) s. 33–46.

20. Bente Rosenbeck & Yvonne Mørck, "Da Lili Elbe fik en ny identitet", *Kvinder køn og forskning* 27:4 (2018) s. 57–60.

21. Marie-Louise Holm, "Om historiske og nutidige begreber brugt til at beskrive Lili Elvenes", *Kvinder køn og forskning* 27:4 (2018) s. 61–67.

22. Rydström (2007) s. 106.

Arbete: aktörskap, villkor och rättigheter

Arbete och arbetets villkor har länge intresserat kvinno- och genushistoriker och även i de undersökta tidskrifterna samt i konferensrapporten *Gender, History, Futures* är detta ett återkommande tema. Här syns den genushistoriska bredden när såväl antika romerska kvinnors arbete och yrkesidentiteter som den svenska sambeskattningsdebatten under 1960-talet undersöks.²³ Min genomgång av de olika historiska och genusvetenskapliga tidskrifterna visar att det framför allt, men inte enbart, är i Finland som arbete inom genushistoria varit dominerande sedan 2015. I Sverige kan till exempel forskningsprojektet "Gender and Work" som bedrivs vid Historiska institutionen vid Uppsala universitet nämnas. Projektet syftar till att öka kunskapen om mäns och kvinnors arbete i äldre tid.

Aktörskap och synliggörande av kvinnors arbete är temat för ett antal artiklar. Exempelvis utgår Johanna Illmakunnas från konstnären Pehr Hilleströms målningar från 1770-talet till 1810-talet och visar hur konsten kan ge en ny förståelse för kvinnors arbete och framför allt den materiella och rumsliga kulturen som omgav detta. Målningarna skildrar kvinnors arbete i borgar-, högrestånd- och adels hem och visar hur nära tjänarinnorna och deras husmödrar samarbetade.²⁴ Ann-Catrin Östman i sin tur undersöker lanthandlerskor på landsbygden i Finland under det sena 1800-talet och tidiga 1900-talet. Genom att använda frågelistor kommer Östman åt de kvinnor som var yrkesverksamma inom handeln, men som inte syns i offentliga handlingar eller tidningsmaterial. Det visade sig att kvinnor ofta var de aktiva i den småskaliga handeln även om verksamheten på pappret tillhörde maken.²⁵ På samma vis menar Stina Malmén och Therese Nordlund Edvinsson att livet och verksamheten inom företag familjer under tidigt 1900-tal behöver utforskas

23. Lena Larsson Lovén, "Romerska kvinnors arbete och yrkesidentiteter", i Daniel Nyström & Johanna Overud (red.), *Gender, History, Futures* (Umeå 2018) s. 68–76; Erika Lindgren Liljenstolpe, "Roms kvinnliga musiker i rampljuset" i Nyström & Overud (red.) (2018) s. 85–90; Åsa Karlsson Sjögren, "Sunt förnuft och skattebetalarnas kön: Skattebetalarnas förening i 1960-talets sambeskattningsdebatt", *Scandia* 82:2 (2016) s. 70–90.

24. Johanna Illmakunnas, "Konsten att avbilda arbete: Kvinnors sysselsättningar och vardag på Pehr Hilleströms genremålningar från 1770-talet till 1810-talet", *Historisk Tidskrift för Finland* 103:1 (2018) s. 1–45.

25. Ann-Catrin Östman, "Knubbmorin, Handels-Maj och Mamsell Bygden – Tidiga lanthandlerskor i etnologiskt frågelistmaterial", *Historisk Tidskrift för Finland* 103:2 (2018) s. 295–323.

för att förstå den informella roll som familjens kvinnor ofta spelade för företagets fortlevnad.²⁶

Utbildning och vägen till arbete undersöks även i ett antal artiklar som är exempel på temat arbetets villkor och förutsättningar. Marjatta Rahikainen belyser hur lärarinnor och föreståndarinnor i flickskolor i Sverige och Finland skaffade sig kompetens innan de hade tillgång till högre utbildning.²⁷ I artikeln "Skrivande barnmorskor" visar Kirsi Vainio-Korhonen hur barnmorskor under 1700-talet ingick i en litterarisering, en process där text och utbildning spelade allt större roll i utövandet av professionen.²⁸ Medan Heini Hakosalo undersöker en syster och brors karriärvägar under början av 1900-talet i Finland. Båda syskonen valde en karriär inom läkaryrket och Hakosalo visar hur olika förväntningar ställdes på dem baserat på deras kön. Till exempel förväntades brodern gifta sig medan systemen ansågs ha valt karriär framför äktenskap.²⁹ I en mikrohistorisk undersökning lyfter Jonas Lindström och Karin Hassan Jansson upp en enskild kvinnas liv, pigan Britta, och hur hon navigerade i det tidigmoderna Sverige. De konkluderar att 1600-talet präglades av en patriarkal kultur snarare än en ideologi, och att människor på olika positioner tillsammans upprätthöll denna kultur. Pigans position var således avgörande för att upprätthålla kulturen.³⁰

Inom detta tema platsar även Hanne Østhus studie som bygger på en jämförelse mellan Norge och Danmark mellan 1750–1850 om tjänstefolk. Østhus vill nyansera bilden av tjänarna som kvinnliga och visa på att det kvinnohistoriska perspektivet har bidragit till ett osynliggörande av de manliga tjänarna under perioden och de komplexa relationer inom hushållet som detta kan synliggöra. Exempelvis att en manlig tjänare kunde vara ensam ansvarig för ett helt hushåll.³¹

26. Stina Malmén & Therese Nordlund Edvinsson, "I familjeföretagets utkant: Om dotterns fostran i företagarhuset 1900–1915", *Historisk Tidskrift för Finland* 101:3 (2016) s. 265–299.

27. Marjatta Rahikainen, "Att skaffa sig kompetens: Lärarinnor och föreståndarinnor i flickskolor i 1800-talets Sverige och Finland", *Historisk Tidskrift för Finland* 103:1 (2018) s. 77–105.

28. Kirsi Vainio-Korhonen, "Skrivande barnmorskor: Barnmorskeyrkets litterarisering under 1700-talet", *Historisk Tidskrift för Finland* 100:4 (2015) s. 517–538.

29. Heini Hakosalo, "Ille och Elin: Syskon, kön och medicinsk karriär i det tidiga 1900-talets Finland", *Historisk Tidskrift för Finland* 100:2 (2015) s. 125–160.

30. Jonas Lindström & Karin Hassan Jansson, "Pigan i fadersväldet: Regler, undantag och mikrohistoriska möjligheter", *Historisk Tidskrift* 137:3 (2017) s. 351–378.

31. Hanne Østhus, "Were all servants women? Reflections on the use of gender in research on domestic service", i Nyström & Overud (red.) (2018) s. 103–111.

De genushistoriska studierna om arbete har tyngdpunkt på perioden 1700–1900. Studierna av kvinnors arbete syftar dels till ett synliggörande av kvinnors arbete, dels att skapa en förståelse för hur kvinnor tillskansade sig utbildning innan det var möjligt med formell utbildning. I studier som behandlar modernare tider handlar det i stället om att belysa kvinnors kamp för rättigheter och jämställdhet på arbetsmarknaden. Detta gör Astrid Elkjær Sørensen, Åsa Karlsson Sjögren, Heidi Kurvinen och Nina Trige Andersen på olika vis. Karlsson Sjögren undersöker 1960-talets svenska debatt om sambeskattningen och visar att mannen som norm för skattebetalaren blev mer nyanserad under perioden. Giftna kvinnor kom också att framstå som självständiga ekonomiska subjekt eftersom de betalade skatt självständigt till staten.³²

I avhandlingen *"Vi har fundet os i alt for meget!" – De kvindedominerede fagforeningers og deres medlemmers ligestillingsprojekt 1985–2010* undersöker Sørensen kampen om jämställdhet inom kvinnodominerade fackföreningar i Danmark mellan 1985 och 2010. Hon kartlägger fackförbundens strategier, framgångar och motgångar.³³ Även Heidi Kurvinen undersöker jämställdhetskamp genom fackförbund, men utifrån Svenska journalistförbundets tidning *Journalisten* 1961–1989. Kurvinen visar att jämställdhetsfrågan inte prioriterades i tidningen, förutom i läsarbrev, och att jämställdhet i annat material framställdes som en "kvinnofråga".³⁴ Även Nina Trige Andersens studie handlar om fackföreningskamp genom filippinska "gästarbetare" i Köpenhamn. Den skiljer ut sig från de övriga studierna om arbete genom det mer globala perspektivet liksom etnicitetsperspektivet. Trige Andersen framhåller också att emigranter förbisetts i historieskrivandet om fackföreningsrörelser.³⁵

Arbete som tema inom det genushistoriska fältet i Norden är således omfattande och har flera olika ingångar och perspektiv. Det handlar om dels ett synliggörande av arbetande kvinnor, dels att förstå möjligheter och begränsningar inom olika professioner baserat på kön. Slutligen finns det ett spår inom fältet som undersöker kampen för jämställdhet

32. Karlsson Sjögren (2016) s. 70–90.

33. Astrid Elkjær Sørensen, *"Vi har fundet os i alt for meget!" – De kvindedominerede fagforeningers og deres medlemmers ligestillingsprojekt 1985–2010* (Århus 2018).

34. Heidi Kurvinen, "Union discussions of gender equality in the Swedish trade union newspaper *Journalisten*, 1961–1989", *Scandinavian Journal of History* 44:3 (2018) s. 379–402.

35. Nina Trige Andersen, "Filipinas at Copenhagen Hotels 1970s–1990s: The European 'Guest Worker' era Revisited", *Kvinde, køn og forskning* 27:4 (2018) s. 60–70.

på arbetsmarknaden och ofta utifrån fackföreningar under andra halvan av 1900-talet.

Känslornas genushistoria

”Det fält som benämns känslornas historia växer med explosiv hastighet” skrev Hugo Nordland i *Scandia* 2012 och hänvisade till det växande intresse som de föregående tio åren växt sig allt starkare för att utforska emotioner.³⁶ Lene Bull Christiansen, Bolette Frydendahl Larsen och Christina Hee Pedersen framhåller att känsloperspektivet varit inkluderat i feministiska studier sedan årtionden tillbaka och att forskare har

insistere på at indskrive følelser og affekter i det politiske og det sociale ved bl.a. at undersøge, hvordan affekter bevæger sig mellem kroppe, og derfor ikke bør betragtes som individuelt afgrænsede og inderlige, men derimod rørelser, som kan have potentielt mobiliserende effekter.³⁷

Det är kanske därför ingen slump att känslöhistoria också lämnas stort utrymme inom dagens nordiska genushistoriska forskning. Ett nummer av *Scandinavian Journal of History* från 2016 har temat ”Gender, material culture and emotions in Scandinavian history”. Även ett nummer av den danska tidskriften *TEMP* hade 2018 tema känslor där flera bidrag är skrivna i ett genushistoriskt perspektiv.

I numret av *Scandinavian Journal of History* kombineras känslöhistoria med materialitet för att visa hur materiella ting kan påverka och framkalla känslor. Exempelvis utgår Ann-Catrine Eriksson från medeltida väggmålningar från för att undersöka hur känslor förmedlades genom avbildningen av jungfru Marias sorg över att ha förlorat sin son.³⁸ Ilmakunnas undersöker handarbete som var en betydande sysselsättning hos elitens män och kvinnor i Finland och Sverige 1720–1820. Ilmakunnas studerar denna sysselsättnings förmåga att framkalla positiva och

36. Hugo Nordland, ”Eviga emotioner och konstruerade känslor: Riktningar inom känslornas historia”, *Scandia* 78:2 (2012) s. 119.

37. Lene Bull Christiansen, Bolette Frydendahl Larsen & Christina Hee Pedersen, ”Vendinger mod følelser og affekt”, *Kvinder, Køn & Forskning* 22:3–4 (2013) s. 4.

38. Ann-Catrine Eriksson, ”Materiality, rhetoric and emotion in the Pietà: The Virgin Mary in images of piety in 15th-century Sweden”, *Scandinavian Journal of History* 41:3 (2016) s. 271–288.

negativa känslor.³⁹ I artikeln "The Botany of friendship and love" visar Ina Lindholm hur pressade blommor blev ett starkt uttryck för känslor under 1700-talet. Lindholm visar hur handlingen att ge bort blommorna, vilket både män och kvinnor gjorde, symboliserade intimitet och även fungerande som upprätthållande av sociala band.⁴⁰ I numret fokuserar ett antal artiklar på maskulinitet och känslor. Exempelvis skriver Susan Broomhall om hur maskulinitet konstruerades i kinesiska lerbyster som avbildar danska handelsmän under 1700-talet.⁴¹ Maskulinitet är annars inte framträdande i de genushistoriska artiklar som denna genomgång bygger på. Däremot har flera abstract i programmet för Nordiska kvinno- och genushistorikermötet 2018 ett maskulinitetsperspektiv.

I en artikel i *Temp* skriver Jonas Liliequist om hur den danska drottning Margareta under sin tid som regent i Sverige påstods ha slagit ett mynt med en avbildning av ett kvinnligt könsorgan. Detta påstående användes sedan som retoriskt vapen i svensk propaganda mot Danmark under 1400-, 1500- och 1600-talen. Smutskastningen av drottningen hade som syfte att väcka negativa känslor mot danskarna.⁴² I samma temanummer undersöker Cecilie Bønnelycke känsloladdade diskussioner om homosexualitet i dansk kvällspress i början av 1900-talet. Bønnelycke visar att den sedlighetsskandal som följde efter att flera män blev arresterade och uthängda i pressen på grund av att de var homosexuella gav upphov till en rad olika känslor. Exempel som detta kan ge förståelse för hur känslor var centrala i konstruktionen av homosexualitet som fenomenen.⁴³

Genomgående i artiklarna om känslöhistoria med ett genushistoriskt perspektiv är att de framför allt behandlar perioden från 1700 till början av 1900-talet. Det är ett brett område som kan ge oss inblick

39. Johanna Ilmakunnas, "Embroidering women and turning men: Handiwork, gender and emotions in Sweden and Finland, c. 1720–1820", *Scandinavian Journal of History* 41:3 (2016) s. 306–331.

40. Ina Lindholm, "The botany of friendship and love: Flowers and emotional practices in the Gjørwell family, c. 1790–1810", *Scandinavian Journal of History* 41:3 (2016) s. 410–426.

41. Susan Broomhall, "Face-making: Emotional and gendered meanings in Chinese clay portraits of Danish Asiatic Company men", *Scandinavian Journal of History* 41:3 (2016) s. 447–474.

42. Jonas Liliequist, "Berättelsen om drottning Margaretas märke: Känsla, kön och politik i den svenska propagandan mot Danmark under 1500- och 1600-talen", *Temp* 8:16 (2018) s. 100–123.

43. Cecilie Bønnelycke, "'De uappetitligste fyre': Om følelsernes rolle i dækningen af sædelighedsskandalen 1906–1907", *Temp* 8:16 (2018) s. 81–99.

i hur känslor på olika vis spelat roll för konstruktioner av genus/kön och sexualitet.

En utblick mot nordisk genushistoria

Gender history does not define a field, per se. Unlike women's history, which focuses on women as a social group, gender history focus on the shifting constellation of relations between men and women, and on the ways ideas about masculinity and femininity have changed over time. But gender as an analytic tool does not define a single approach or method of doing history.⁴⁴

Så skriver Laura Lee Downs i en ny antologi vars syfte är att visa var den historievetenskapliga forskningen i en västerländsk kontext befinner sig. Lee Downs beskrivning är applicerbar även på den nordiska genushistoriska forskningen 2015–2019. Det är ett komplext fält som karakteriseras av flerfaldiga metoder, tematiker och perspektiv. Ovan har jag dragit upp linjer för några av de perspektiv och teman som sedan 2015 lämnats utrymme i nordiska tidskrifter och på Nordiska kvinno- och genushistorikermöten.⁴⁵

Genushistoriker sysselsätter sig med olika tidsperioder från antiken till samtidshistoria, mängder av olika källmaterial och perspektiv precis som historievetenskapen i sin helhet. Det är framför allt i de historievetenskapliga tidskrifterna som denna forskning återfinns och mer sällan i de genusvetenskapliga såsom *NORA*, *Tidskrift för genusvetenskap* och *Kvinder køn og forskning*. Monika Edgren uppmärksammade samma tendenser 2010 och menade, vilket jag instämmer i även för perioden 2015–2019, att det är svårt att avgöra "om anledningen till att inte fler publicerar sig i tvärvetenskapliga tidskrifter är detta fälts utveckling och teoretiska radikaliserings och att detta förhållande kanske motat bort genushistoriker eller om genushistoriker haft integration inom historiefacket som första val".⁴⁶

44. Laura Lee Downs, "Gender history", i Marek Tamm & Peter Burke (red.), *Debating new approaches to history* (London 2019) s. 102.

45. Denna utblick är i någon mån konstruerad eftersom det egentligen inte går att tala om ett sammanhållet genushistoriskt fält i Norden eller att teckna en fullständig överblick. Det skulle varit möjligt att strukturera genomgången metodiskt till exempel genom transnationell historia, materialitet, rumslighet, biografi, mikrohistoria. Två tematiska kategorier som också kan nämnas är rösträtt och familj/singelskap som nu intresserar forskare i hög grad.

46. Monika Edgren, "Genushistoria och den tvärvetenskapliga forskningen", *Scandia* 76:1 (2010) s. 52.

Samtidigt som den genushistoriska forskningen är ett brett fält som ständigt förnyas och tycks expandera i sin helhet är fältet också hotat eftersom den genusvetenskapliga forskningen är ifrågasatt och utmanas runt om i Europa liksom i Norden. I Danmark lades biblioteket som tillhörde KVINFO (Danmarks kunskaps- och utvecklingscentrum för kön, jämställdhet och mångfald) ned år 2017. KVINFO har inte heller längre en historisk inriktning. Genusforskare i Norden har fått ta emot hot om våld och utanför genussekretariatet i Göteborg hittades en misstänkt bomb i december 2018. Forskning med genusperspektiv ska således aldrig tas för given och möjligtvis är det därför genushistoriker gärna skriver sin egen historia för att visa på dess betydelse både i samtiden och i den förflutna tiden.